

Svenska investeringar och finansiering av kritiska mineraler

Om granskningen

Granskningen bygger på den internationella rapporten *Financing critical minerals but failing critical safeguards* från Fair Finance International och Oxfam, som kartlägger EU:s största investerare och finansiärer av utvinningen av kritiska mineraler. Rapporten beskriver hållbarhetsriskerna inom utvinningen och innehåller fyra fallstudier från Peru, Brasilien, Moçambique och DR Kongo som har kopplingar till europeiska finansaktörer.

Sammanställningen av svenska bankers och pensionsfonders resultat bygger på underliggande data från den internationella rapporten.

Bakgrund

Klimatomställningen kommer att öka efterfrågan på metaller och mineraler, särskilt när fossila bränslen fasas ut inom transport- och industrisektorerna.¹ Hur stor denna efterfrågan blir beror på de vägval vi gör.² Eftersom gruvdrift medför allvarliga och ofta irreversibla miljö- och hälsorisker, är det avgörande att omställningen sker på ett sätt som minimerar behovet av nyutvinning.

Gruvdrift innebär ofta stor miljöpåverkan i form av markförändringar, förlust av biologisk mångfald, växthusgasutsläpp och luft- och vattenföroreningar – men effekterna varierar beroende på gruvans typ, plats och miljöåtgärder. Socialt leder gruvprojekt ibland till konflikter, tvångsförflyttningar och undermåliga arbetsvillkor.³ Särskilt utsatta är urfolk,

---

¹ International Energy Agency IEA, 2021 "[The role of critical minerals in clean energy transitions. World Energy Outlook Special Report.](#)

² Naturskyddsföreningen, 2015: [Vägval i klimatomställningen – avgörande för efterfrågan på metaller och mineral.](#)

³ Berthet, E., Lavalley, J., Anquetil-Deck, C., Ballesteros, F., Stadler, K., Soytaş, U., Hauschild, M. och Laurent, A., 2024. [Assessing the social and environmental impacts of critical mineral supply-chains for the energy transition in Europe.](#) Global Environmental Change 86 och Sovacool, B., Hook, A., Martiskainen, M., Brock, A., Turnheim, B., 2020: [The decarbonization divide: Contextualizing landscapes of low-carbon exploitation and toxicity in Africa.](#) Global Environmental Change 60.

vars traditionella markområden ofta exploateras utan tillräcklig konsultation eller respekt för deras rättigheter, vilket hotar både deras försörjning, livsmiljö och kultur.⁴

Finansaktörer spelar en avgörande roll i klimatomställningen som ägare och finansiärer till både utbudssidan (gruvutvinningen) och efterfrågesidan (förnybar energi, grön teknik och andra branscher). Därför har banker, pensionsfonder och andra investerare ett ansvar att säkerställa att deras kapital inte bidrar till miljöförstöring, kränkningar av mänskliga rättigheter eller ohållbar resursanvändning. Samtidigt kan de främja ett minskat behov av nytvinning genom att investera i cirkulära flöden och infrastruktur som minskar behovet av kritiska mineraler (till exempel kollektivtrafik).

Urval av kritiska mineraler

Det finns ingen global enhetlig definition av vilka mineraler som är kritiska för klimatomställningen. FN:s miljöprogram (UNEP) definierar dem som mineraler som är nödvändiga för att bygga, producera och lagra förnybar energi. UNEP utgår vanligtvis från en sammanslagen lista med 26 mineraler, baserad på underlag från Internationella energirådet (IEA) och branschorganisationen Eurométaux.⁵ Den internationella rapporten bygger på denna lista och fokuserar på fem kritiska mineraler: kobolt, koppar, grafit, litium och nickel. I vår granskning av svenska banker och pensionsfonder har vi valt att även inkludera aluminium och magnesium, med hänvisning till att de ingår i EU:s lista över kritiska råmaterial för den gröna omställningen,⁶ samt zink som är med på flera listor över kritiska mineraler.

Svenska bankers och pensionsfonders finansiella stöd

Svenska banker och pensionsfonder har totalt 33,7 miljarder kronor investerade i utvinningen av kritiska mineraler. Pengarna går till totalt 58 gruvbolag runt om i världen genom ägande av bolagens aktier och obligationer samt utlåning till företagen. Klart störst belopp har Nordea investerat och lånat ut med 7,1 miljarder, därefter Swedbank och SEB med totalt 4,6 respektive 3,8 miljarder (se figur 1).⁷

Investeringar i bolagens aktier och obligationer utgör 75 procent av totalbeloppet. Resterande 25 procent är lån till företagen. Investeringarna gäller per november 2024 och lånen omfattar nya lån till bolagen under de senaste fem åren (2020 - 2024).

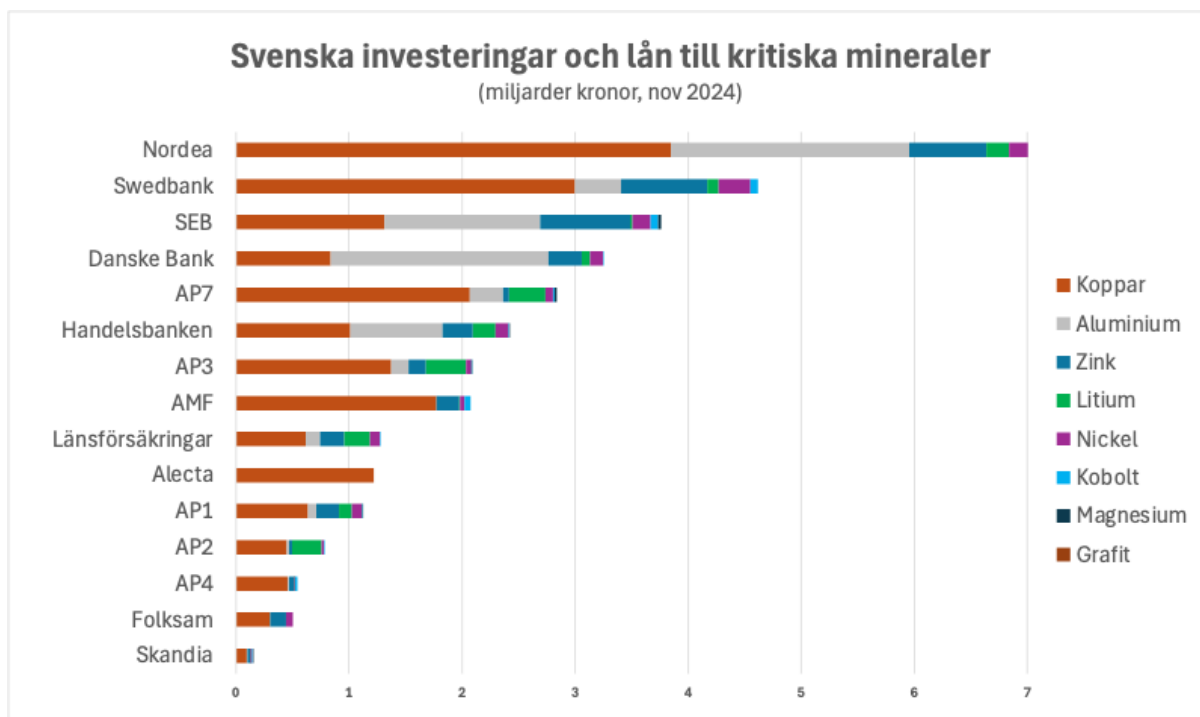
---

⁴ International Energy Agency, 2023: [Sustainable and Responsible Critical Mineral Supply Chains](#).

⁵ UNEP, 2024, *Critical Transitions. Circularity, equity, and responsibility in the quest for energy transition minerals. Working Paper*

⁶ [SGU – Kritiska råvaror](#)

⁷ Beloppen avser finansaktörernas specifika finansiella flöden till utvinning och raffinering av respektive mineral. Om ett bolag exempelvis får hälften av sina intäkter från utvinning av koppar så räknas hälften av bankens investering gå till den verksamheten. Läs mer om metoden i internationella rapporten på sid 47.

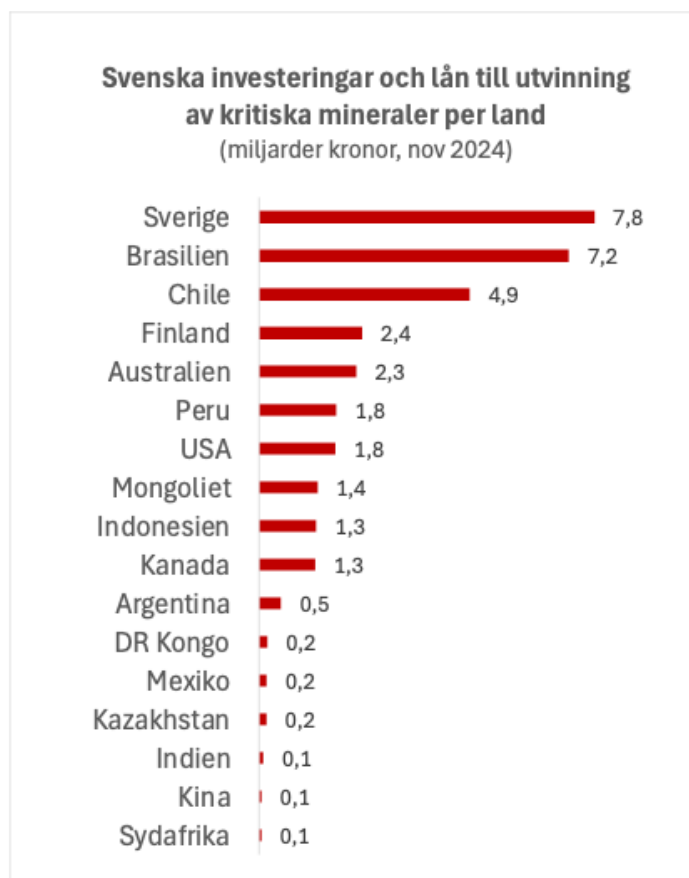

Figur 1. Svenska investeringar och lån till kritiska mineraler

Investeringar per land

Den svenskfinansierade utvinningen sker i totalt 17 länder på alla världens kontinenter utom Arktis. Störst belopp går till utvinning i Sverige, Brasilien och Chile (se figur 2). Utvinning i låg- och medelinkomstländer står för drygt hälften (53%) av totalbeloppet där mest går till Brasilien, Chile, Peru, Mongoliet och Indonesien. Utvinning i höginkomstländerna Australien, Sverige, Finland, USA och Kanada utgör resterande delen (47%) av beloppet.

Figur 2. Svenska investeringar och lån till utvinning av kritiska mineraler per land

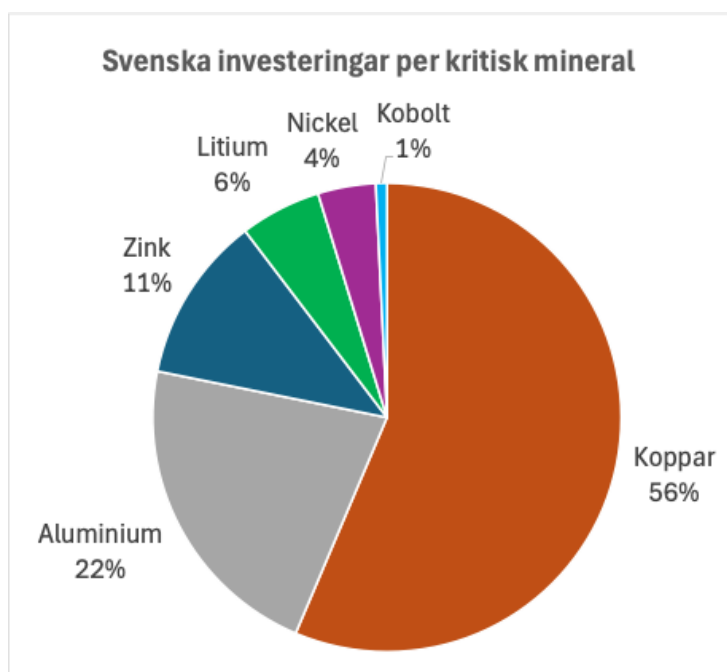
Beskrivning av den svensk-stödda utvinningen i några länder:

- **Sverige:** huvuddelen är investeringar och lån till Boliden som framför allt utvinner koppar men även nickel och zink.
- **Brasilien:** över 90 procent går till Norsk Hydro som utvinner aluminium i landet och resten av beloppet till en handfull andra gruvbolag (Rio Tinto, Lundin Mining, Alcoa, Glencore, Vale, Anglo American) som utvinner aluminium, koppar och zink.
- **Chile:** ett tiotal bolag (BHP, Teck Resources, Lundin Mining, Anglo American mfl) som utvinner koppar samt tre bolag (Albemarle, Sociedad Química y Minera de Chile (SQM), Tianqi Lithium) som utvinner litium.
- **Peru:** ett tiotal bolag (Grupo Mexico, BHP, Glencore, Freeport McMoran mfl) som framförallt utvinner koppar men även nickel, kobolt och zink.
- **Indonesien:** sju bolag (Freeport McMoran, China Hongqiao Group, Eramet mfl) som utvinner koppar, nickel, aluminium och kobolt.
- **DR Kongo:** åtta bolag (China Molybdenum, Zhejiang Huayou Cobalt, China Railway Group (CREC), Ivanhoe Mines, Glencore mfl) framför allt från Kina som utvinner kobolt, koppar och zink.

Investeringar per mineral

Klart störst belopp går till utvinningen av koppar och aluminium som tillsammans utgör mer än tre fjärdedelar av totalen (se figur 3). Resterande utgörs av Zink, Litium, Nickel och Kobolt. Utvinning av mangan är knappt förekommande med bara en tiondels procent och grafit inget alls.

Över hälften av de svenska investeringarna i koppar går till bolagen Boliden, Freeport-McMoran, Teck Resources och BHP som framför allt utvinner metallen i Sverige, Chile, Kanada och Indonesien. Litium utvinns framför allt i Australien, Chile och USA via investeringar i bolagen Pilbara Minerals, Sociedad Química y Minera de Chile och Albemarle. Investeringar i kobolt går framför allt till utvinning i Kanada och DR Kongo via bolagen Wheaton Precious Metals, Glencore och Vale.

Figur 3. Svenska investeringar per mineral

Svenska finansiella kopplingar till fallstudierna i rapporten

1. Kamoa-Kakula Copper Mine i DR Kongo

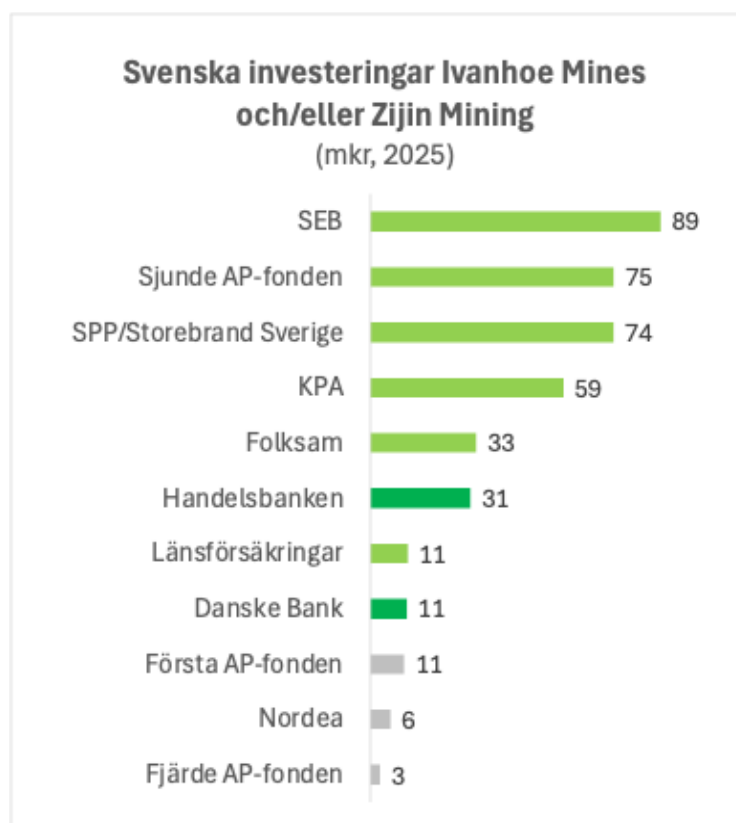
Koppargruvan Kamoa-Kakula anklagas för att orsaka stora miljöproblem och påverka lokalsamhällen negativt genom att förorena vattendrag och ha tagit mark från närliggande samhällen utan att ge skälig kompensation. Det har lett till sociala spänningar och rättsliga processer. För mer information om problemen vid gruvan se internationella rapporten på sid 34.

Elva banker och pensionsfonder investerar totalt 402 miljoner kronor i de två bolagen som är huvudägare till gruvan: kanadensiska gruvbolaget Ivanhoe Mines och kinesiska gruvjätten Zijin Mining (se figur 4).

Huvuddelen av de svenska investeringarna går till Ivanhoe Mines med totalt 324 miljoner kronor. Resterande 78 miljoner kronor är i Zijin Mining och SEB står för hela beloppet. De åtta aktörer som investerar mest i bolagen gör det genom gröna fonder. SEB, Sjunde AP-fonden, SPP/Storebrand Sverige och Länsförsäkringar investerar genom sina "ljusgröna" fonder (artikel 8) som ska främja hållbarhet enligt EU:s standard SFDR (Förordning om hållbarhetsrelaterade upplysningar). Handelsbanken och Danske Bank investerar även genom "mörkgröna" fonder (artikel 9) som ska ha hållbarhet som mål. EU:s standard är inte tillämplig på Folksam och KPA men båda beskriver att deras investeringar ska främja hållbarhet, vilket är i linje med EU:s ljusgröna standard.

Många investerare har svartlistat Zijin Mining på grund av bolagets koppling till miljöförstöring och kränkningar av mänskliga rättigheter. Svenska aktörer som har svartlistat bolaget är Första till Fjärde AP-fonderna, Nordea, Skandia och SPP/Storebrand Sverige. Även ett tjugotal andra europeiska investerare har svartlistat bolaget, bland annat norska oljefonden. Ingen investerare har svartlistat Ivanhoe Mines.

Figur 4. Svenska investeringar i Ivanhoe Mines och/eller Zijin Mining. Ljusgrön färg betyder att investeringarna görs genom artikel 8-fonder eller pensionsfonder som säger sig främja hållbarhet. Mörkgrön färg betyder att investeringarna görs genom artikel 9-fonder.

2. Antapaccay Mine i Peru

Koppargruva i Peru som under de senaste 20 åren varit föremål för anklagelser om föroreningar av vatten och luft med negativa konsekvenser för lokalsamhällen och urfolk. Bristande samråd med berörda samhällen har lett till rättsprocesser, sociala konflikter och blockader av gruvan. För mer information om problemen vid gruvan se den internationella rapporten på sid 43.

Sjunde AP-fonden är den enda svenska aktör som har investeringar i schweiziska gruvbolaget Glencore som äger gruvan. Totalt investerar fonden 529 miljoner kronor i bolaget. Fonden är en så kallad ljusgrön fond som säger sig främja hållbarhet i sina investeringar.

Totalt 50 internationella investerare har hittills svartlistat Glencore på grund av bolagets koppling till miljöförstöring, kränkningar av mänskliga rättigheter eller andra hållbarhetsproblem. De svenska aktörer som svartlistat bolaget är Folksam, KPA, Nordea, SPP/Storebrand Sverige och Skandia.

3. Övriga fallstudier i rapporten

Det finns inga svenska finansiella kopplingar till de två andra fallstudierna i rapporten.

Rekommendationer till de svenska finansaktörerna

Finansiella institutioner har en viktig roll i att säkerställa att klimatomställningen sker på ett hållbart och rättvist sätt. Genom att främja investeringar som minskar behovet av nytvunna metaller och mineraler kan finansaktörerna bidra till att minska beroendet av nya gruvor. Samtidigt krävs att finansiella institutioner tar ett aktivt ansvar för gruvverksamhet och kritiska mineraler som de äger och finansierar. Genom att ställa tydliga krav på transparens, respekt för mänskliga rättigheter, miljöskydd och social rättvisa kan de påverka både företag och beslutsfattare i riktning mot långsiktig hållbarhet. På så sätt kan finanssektorn bidra till att omställningen blir socialt och miljömässigt hållbar.

Rekommendationer till finansaktörer:

1. Utveckla en hållbar strategi för kritiska mineraler

Ta fram en investeringsstrategi för kritiska mineraler som stödjer en rättvis och hållbar klimatomställning, med fokus på att minska behovet av fler gruvor. Investeringarna bör primärt främja cirkulära flöden genom återvinning och sekundär utvinning. Strategin bör slå fast behovet av minskad konsumtion i höginkomstländer för att säkerställa rättvis tillgång till resurser i låg- och medelinkomstländer.

2. Stärk miljömässiga och sociala krav på gruvföretag

Ställ tydliga miljömässiga och sociala krav på gruvföretag för att minska deras negativa

effekter, bland annat krav på hantering av luft- och vattenkvalitet, fritt och informerat samtycke (FPIC) från urfolk och lokalsamhällen, ansvarsfull avfallshantering, planer för återställning av gruvområden, levnadslön för arbetare, konsekvensbedömningar med genusperspektiv samt nolltolerans mot könsbaserad diskriminering och våld. Följ upp kontinuerligt och agera om kraven inte efterlevs.

3. Svartlista gruvföretag som inte uppfyller kraven

Svartlista gruvföretag som inte tar tillräckligt ansvar och publicera namnen på exkluderade företag öppet. Svartlistning är ett normbildande verktyg som signalerar vilka företag och verksamheter som inte får tillgång till kapital och driver därmed sektorn mot ökad rättvisa, transparens och hållbarhet.

4. Skydda och stärk människorätts- och miljöförsvare

Slå fast den viktiga roll som människorätts- och miljöförsvare spelar och vikten av att skydda dem från hot, våld och trakasserier. Utvärdera risker kopplade till gruvverksamhetens kontext, kräv nolltolerans mot övergrepp och främja ett öppet civilsamhälle.

5. Säkerställ upprättelse för drabbade

Säkerställ att människor som drabbats negativt av utvinningsverksamhet får upprättelse i enlighet med FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter. Det innebär att både finansaktörer och företag ska ha oberoende klagomekanismer samt följa upp och rapportera om mekanismernas effektivitet.

6. Redovisa arbetet öppet

Ställ krav på gruvföretagen att redovisa sitt hållbarhetsarbete öppet och redovisa de egna påverkansaktiviteterna gentemot gruvföretagen, inklusive krav, mål och status. Transparens stärker ansvarstagandet hos både finansiella aktörer och företag.

7. Höj hållbarhetskraven på gröna fonder

Se till att hållbarhetskriterierna och investeringsprocesserna är tillräckliga för att motsvara spararnas förväntningar på gröna produkter. Agera också för att påverka EU:s regelverk så att det ställer tillräckliga krav på hållbarhet hos fonder som får marknadsföras med gröna löften.